УДК 342.951.04/09(477)
А31

Укладачі:

Бортняк Катерина Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Гуманітарного навчально-наукового інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського;

Золотарьова Марія Карлівна – кандидат юридичних наук, асистент кафедри правового регулювання економіки Державного університету економіки і технологій, адвокат;

Микитюк Микола Андрійович – доктор юридичних наук, професор, професор спеціальної кафедри № 1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Пасіка Сергій Петрович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Пєтков Сергій Валерійович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Скриньковський Руслан Миколайович – кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій Львівського університету бізнесу та права;

Чубенко Антон Григорович – доктор юридичних наук, професор, начальник управління правового забезпечення центрального апарату Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

А31 **Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Законодавство. Судова практика** / за заг. ред. С. В. Пєткова. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 272 с.

ISBN 978-966-667-805-1

Адміністративна відповідальність юридичних осіб – це окремий комплексний вид відповідальності. Вона виникає у відносинах між фізичними та юридичними особами та між юридичними особами при порушенні певних правил та процедур. У разі вчинення адміністративного правопорушення юридичною особою можливі певні варіанти правового реагування, зокрема притягнення до відповідальності самої юридичної особи, притягнення до відповідальності одночасно і юридичної особи, і її посадових осіб, притягнення до відповідальності лише посадової особи.

В книзі зібрано можливі варіанти розв'язання відносин у сфері містобудування, техногенної та пожежної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, ветеринарної медицини, недобросовісної конкуренції та обмеження монополізму, захисту прав споживачів, публічних закупівель, порушення митних правил, зайнятості населення, при порушенні правил господарювання. Окремо розглянуті правила застосування господарських санкцій, висвітлені правила реалізації судової юрисдикції щодо відповідальності юридичних осіб.

Книга розрахована на широке коло юристів, які цікавляться питаннями розв'язання адміністративних деліктних відносин, попередження ситуацій, що межують з небезпекою виникнення адміністративної відповідальності юридичних осіб.

УДК 342.951.04/09(477)

ISBN 978-966-667-805-1

© Колектив авторів, 2023
© Юрінком Інтер, 2023

ЗМІСТ

Передмова 4
Розділ 1. Адміністративна відповідальність юридичних осіб в сфері містобудування 8
Розділ 2. Адміністративна відповідальність юридичних осіб в сфері техногенної та пожежної безпеки 26
Розділ 3. Адміністративна відповідальність юридичних осіб в сфері охорони навколишнього природного середовища 34
Розділ 4. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про ветеринарну медицину 63
Розділ 5. Адміністративна відповідальність за недобросовісну конкуренцію та обмеження монополізму 80
Розділ 6. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у сфері захисту прав споживачів 103
Розділ 7. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у сфері публічних закупівель 117
Розділ 8. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за порушення митних правил 125
Розділ 9. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у сфері зайнятості населення 146
Розділ 10. Адміністративна відповідальність за порушенння правил господарвання та на ринку цінних паперів. Адміністративно-господарські санкції 171
Розділ 11. Судова юрисдикція щодо відповідальності юридичних осіб 251

Передмова

Концептуальні засади і найбільш істотні характеристики нормативних конструкцій адміністративної відповідальності мають давню історію. У адміністративній відповідальності найбільш чітко відображаються «правила гри» між державою та особою. Проте, на відміну від інших видів юридичної відповідальності: цивільно-правової та кримінальної, які пройшли протягом останніх років суттєву трансформацію, підлаштовуючись під сучасні вимоги функціонування держави та суспільства, адміністративна відповідальність залишається найбільш неврегульованою з точки зору основоположних засад притягнення особи. Так, Кодекс України про адміністративні правопорушення, прийнятий у 1984 р., до сих пір містить ознаки репресивно-командного підходу, закладені у колишньому Радянському Союзі, і аж ніяк не вписується у прагнення нашої держави приєднатися до загальноєвропейських стандартів забезпечення правопорядку у різних сферах суспільного життя. Поєднання одночасно у одному кодифікованому акті, наприклад, відповідальності за пошкодження таксофонів та за корупційні правопорушення викликає щире здивування.

Як наслідок, багато питань адміністративної відповідальності потребують розгляду не лише у працях науковців і для цілей адміністративно-правової науки, й змістовного та кардинального переосмислення у чинному законодавстві.

Серед найбільш актуальних – адміністративна відповідальність юридичних осіб. Зазначимо, що чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить чіткого визначення юридичних осіб як суб'єктів адміністративної відповідальності. Так чи інакше, простежити можливість притягнення юридичної особи до адміністративної відповідальності обумовлюється наступними нормами КУпАП:

– ст. 14 КУпАП – відповідальність посадових осіб: посадові особи підлягають відповідальності за адміністративні правопорушення;

– статті 14^2, 14^3 КУпАП – адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху несе, зокрема, керівник юридичної особи;

– ст. 27 КУпАП – визначення штрафу як грошового стягнення, що накладається на посадових та юридичних осіб;

– ст. 100 КУпАП – до адміністративної відповідальності за порушення, пов'язані із використанням газу, притягуються керівники, заступники керівників, головні енергетики (головні механіки), начальники служб підприємств, установ та організацій;

– ст. 123 КУпАП – суб'єктом адміністративного правопорушення «порушення правил руху через залізничні переїзди» визнано, у тому числі, юридичну особу, за якою зареєстровано транспортний засіб;

– статті 163^{18}, 163^{19} КУпАП – під особами, які вчинили адміністративні правопорушення у разі вчинення відповідних дій юридичними особами розуміється фізична особа, яка самостійно або як член колегіального органу юридичної особи уповноважена на: виконання функцій з представництва юридичної особи та/або прийняття рішень від імені юридичної особи, та/або здійснення контролю за діяльністю юридичної особи.

Поряд із цим, іншими законодавчими актами, наприклад, Митним кодексом України, Податковим кодексом України, законами України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за порушення у сфері містобудування», «Про захист економічної конкуренції» передбачено, по-суті, адміністративну відповідальність для юридичних осіб. Достатньо критично, у зв'язку з цим, ми ставимось до існування у цьому контексті, зокрема, інших видів юридичної відповідальності: адміністративно-господарської, фінансової, податкової та інших видів відповідальності, відштовхуючись від визнаної тези про поділ юридичної відповідальності за галузевою структурою на цивільно-правову, кримінальну та адміністративну відповідальність.

Адміністративну відповідальність юридичних осіб слід розглядати як самостійний вид адміністративної відповідальності. Така відповідальність межує з адміністративною відповідальністю фізичних осіб. Так, у разі вчинення адміністративного правопорушення юридичною особою можливі три варіанти правового реагування:

– притягнення до відповідальності самої юридичної особи, як у разі порушення правил містобудування;

– притягнення до відповідальності одночасно і юридичної особи, і посадових осіб, як у разі вчинення порушення у сфері обмеження монополізму;

– притягнення до відповідальності лише посадової особи, як за порушення митних правил.

Якщо проаналізувати норми Кодексу України про адміністративні правопорушення, то поряд із вже усталеним підходом виокремлення адміністративних стягнень, що накладаються на фізичних та посадових осіб, останні зміни до КУпАП передбачають нові норми, де загалом така конкретизація відсутня. При цьому об'єктивна сторона таких адміністративних правопорушень може стосуватись як фізичних, так і юридичних осіб. Наприклад, ст. 51^{2} КУпАП «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності».

Відсутність визначення в кодифікованому акті серед суб'єктів відповідальності юридичної особи викликає спірні тлумачення окремих положень чинного законодавства, ускладнює його застосування на практиці, а також робить непростим проведення чіткої межі між адміністративною відповідальністю юридичних осіб та іншими видами відповідальності і державного примусу. Іноді можна зустрітись із твердженням, що відповідальність юридичних осіб за порушення, скоєні у сфері державного управління, не є адміністративною, оскільки не може застосовувати до відповідно до приписів Кодексу України про адміністративні правопорушення. Так, згідно з нормами КУпАП, суб'єк-

тами адміністративної відповідальності визнаються лише фізичні особи. Продовжуючи викладене, у контексті адміністративної відповідальності її принципом виступає можливість притягнення лише за винну дію чи бездіяльність. А отже, наявність вини юридичної особи як підстави для висновку про наявність адміністративної відповідальності юридичних осіб викликає жваву наукову дискусію.

Слід зазначити, що законодавцем зроблено кроки у законодавчому врегулюванні питання вини юридичної особи. Так, відповідно до ст. 109 Податкового кодексу України податковим правопорушенням є протиправне, винне (у випадках, прямо передбачених цим Кодексом) діяння (дія чи бездіяльність) платника податку, яким можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, у випадках, прямо передбачених цим Кодексом. Діяння вважаються вчиненими умисно, якщо існують доведені контролюючим органом обставини, які свідчать, що платник податків удавано, цілеспрямовано створив умови, які не можуть мати іншої мети, крім як невиконання або неналежне виконання вимог, установлених цим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Особа може бути притягнута до фінансової відповідальності за вчинення податкового правопорушення за умови наявності в її діянні (дії або бездіяльності) вини, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Особа вважається винною у вчиненні правопорушення, якщо буде встановлено, що вона мала можливість для дотримання правил та норм, за порушення яких цим Кодексом передбачена відповідальність, проте не вжила достатніх заходів щодо їх дотримання (ст. 112 ПК України).

Як бачимо, в основі визнання юридичною особою винною: 1) об'єктивний критерій неправомірної поведінки, що виходить із наявності фактичних дій (або бездіяльності); 2) вжиття всіх можливих заходів щодо дотримання чинного податкового законодавства.

Отже, щодо закону юридичних осіб може бути визнано суб'єктами адміністративної відповідальності. Варто відзначити, що в Господарському кодексі України, роглядаючи відповідальність за недобросовісну конкуренцію, законодавець передбачив, що вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою відповідальність суб'єкта господарювання (примітка: ними є також і юридичні особи) згідно з цим Кодексом, зокрема, адміністративну відповідальність винних осіб. У той час самий у даному Кодексі є спроба перелічити загальні правила для відповідальності юридичних осіб, яку називають адміністративно-господарською відповідальністю. Цей термін вживається в зазначеному Кодексі не тільки щодо санкцій та відповідальності суб'єктів господарювання, а й щодо відносин, які становлять предмет регулювання даного Кодексу.

Можливо роглядати як адміністративне стягнення адміністративно-господарські санкції, які застосовуються згідно з вимогами Господарського кодексу України до суб'єктів господарювання за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності.

Такі стягнення мають загальні риси із адміністративними стягненнями, оскільки:

– адміністративно-господарські санкції визначаються виключно законами;

– підставою для застосування адміністративно-господарських санкцій є вчинення правопорушення, що посягає на встановлений порядок господарювання. У свою чергу, главою 12 КУпАП передбачені адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницької діяльності, що свідчить про подібність об'єктів вчинення даних правопорушень;

– їх застосування у Господарському кодексі України відмежовується від інших видів господарських санкцій за суб'єктом застосування. Так, адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані виключно уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування;

– логічна структура адміністративно-господарських норм допускає наявність гіпотези, диспозиції та санкції, які за змістом тотожні адміністративно-деліктним нормам з їх імперативним, державно-владним характером.

Тому, підсумовуючи усе вищевикладене, можна стверджувати, що юридична особа за порушення законодавства має нести відповідальність, а саме адміністративну відповідальність.